

*Польщикова О.М.*¹
Системність телекомунікаційної термінології

¹ *Польщикова Ольга Миколаївна, викладач кафедри українознавства та гуманітарної освіти
Донбаської державної машинобудівної академії, м. Краматорськ, Україна*

Анотація. У статті досліджено системність телекомунікаційної термінології, окреслено її ознаки, внутрішні та зовнішні зв'язки. Структуру телекомунікаційної терміносистеми змодельовано за схемою «ядро – периферія». Схарактеризовано особливості термінів, що складають ядро й периферійні зони. Наведено приклади, що ілюструють конкретизацію значень термінів від периферії до ядра.

Ключові слова: термінологія, телекомунікаційна галузь, системні зв'язки, ядро, периферія.

Термінологія будь-якої галузі складається, на-самперед, зі спеціальних назв відповідної науки або теорії, тобто системи знань. У роботі Я.А. Климовицького зазначено, що «термін – це слово (чи словосполучка), мовний знак якого співвіднесений з відповідним поняттям у системі понять певної галузі науки й техніки» [3, с. 35]. З огляду на це М.В. Юшманов вивів «формулу впорядкованого терміна», яка полягає в тому, що «знаючи термін, знаєш місце в системі» та, на-впаки, «знаючи місце в системі, знаєш термін» [5, с. 47].

Системність термінології окреслена певними ознаками:

1) сукупність термінів чітко пов'язана із системою відповідних понять предметної галузі і «не може залишитися осторонь від змін, що відбуваються в системі понять» [1, с. 52];

2) терміни пов'язані між собою на поняттєвому, лексико-семантичному, словотвірному й граматичному рівнях;

3) термінології властиві не лише внутрішньо-системні, а й зовнішньосистемні зв'язки, які мо-

жна простежити в міжгалузевих, загальнонаукових (загальнотехнічних) термінах.

Термінологія певної галузі має ядро та периферію [4, с. 24]. Ядру, тобто «основному термінологічному фонду» [2, с. 107], притаманна велика концентрація специфічних, конкретизованих, уточнених назв, які часто мають структуру терміносполук. У межах ядра можна виокремити кілька ділянок чи «мікрополів, що мають відносну самостійність».

Периферії властиві більш абстрактні назви, що реєструють переважно загальнонаукові чи міжгалузеві поняття. У цій галузі системи частіше, ніж у ядрі, трапляються однокомпонентні терміни, значення яких зрозумілі багатьом людям, а не лише фахівцям галузі. При переході від ядра до периферії можна виокремити низку периферійних зон. Що віддаленішою від ядра є периферійна зона, то слабшою є ступінь уточнення відповідних понять.

Науковим підґрунтям галузі електрозв'язку є теорія телекомунікаційних систем і мереж, до складу якої можна віднести загальну теорію зв'язку, теорію телетрафіка, теорію управління

телекомунікаційними мережами, теорію передавання даних, теорію структурного та параметричного аналізу й синтезу телекомунікаційних систем та мереж. Усі без винятку терміни зазначеної галузі знань є телекомунікаційними та становлять ядро досліджуваної термінології (рис. 1).

У найближчій до ядра периферійній зоні розташовані терміни:

1) теорії інформації;

2) електроніки, що охоплює теорію електричних кіл та сигналів, схемотехніку електронних пристроїв і комп'ютерну схемотехніку;

3) інформатики, що складається з теорії алгоритмів і методів програмування.

Лексичний апарат цих наук і теорій становлять не лише телекомунікаційні терміни.

Віддаленішу від ядра периферійну зону утворюють частини термінології математичної логіки й дискретної математики, теорії ймовірностей, а також електрики та магнетизму.

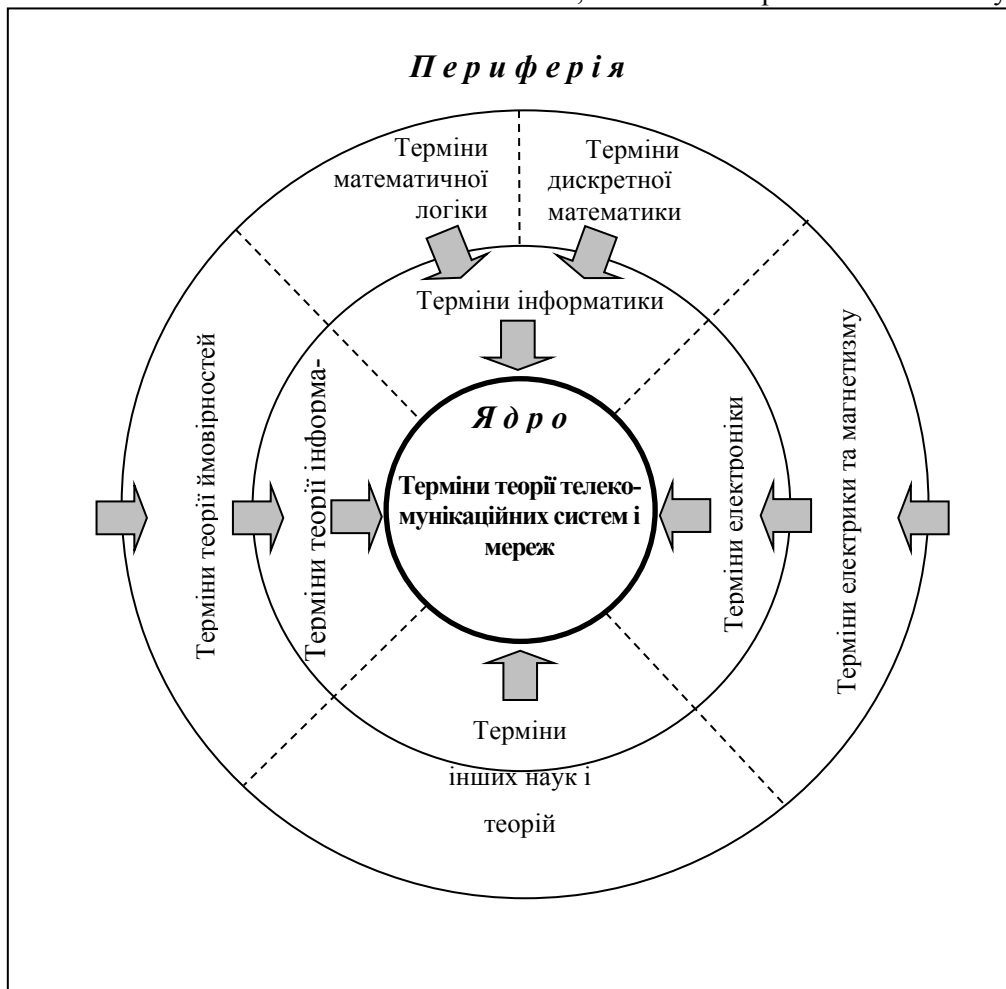

Рис. 1. Ядро та периферія телекомунікаційної термінології

У різних периферійних зонах розташовані терміни інших наук і теорій: системотехніки, теорії автоматичного управління, теорії прийняття рішення, теорії матриць та тензорного аналізу, теорії графів, штучного інтелекту, теорії масового обслуговування, надійності технічних систем, електротехніки, метрології та стандартизації, економічної теорії тощо.

Визначальним критерієм у розрізненні термінів ядра та периферії досліджуваної термінології є те, що перші використовують виключно для іменування понять теорії телекомунікаційних систем і мереж, а другі – ще хоч би в одній іншій терміносистемі. Наприклад, спеціальна назва *скремблер* належить до ядра досліджуваної тер-

мінології, бо цим терміном оперує лише теорія телекомунікаційних систем і мереж. Так само і словосполучення *коефіцієнт бітових помилок* є елементом ядра терміносистеми галузі електрозв'язку. Прикладом периферійного терміна телекомунікаційної термінології є лексема *біт*, яку використовують не лише в теорії телекомунікаційних систем і мереж, а й у теорії інформації, комп'ютерній схемотехніці та інформатиці.

Уточнення, конкретизація відповідних значень термінів спрямовані від периферії до ядра, що на рис. 1 показано стрілками. За цими стрілками можна простежити процес поступового утворення термінів ядра, що мають високий рівень спеціалізації, на основі міжгалузевих чи за-

гальнонаукових периферійних термінів. Наприклад, із терміна дискретної математики *дерево* в інформатиці утворено термінологічну сполуку *дерево пошуку*, яка так само через уточнення перетворюється на сполуку *дерево пошуку маршруту*, що є терміном теорії телекомунікаційних систем і мереж. Наявні інші приклади системних зв'язків у межах телекомунікаційної термінології (рис. 2).

Відносна кількість міжгалузевих термінів у периферійних зонах є значно вищою, ніж у ядрі. Згадані терміни можуть функціонувати в телекомунікаційній термінології без зміни значень, мати кілька значень чи бути різними за значеннями.

Значна кількість термінів, що позначають поняття суміжних із телекомунікаційною галузеві науки і техніки, зокрема теорії інформації, інформатики, електроніки, функціонує в досліджуваній

термінології без зміни значень, наприклад: *аварійний індикатор, аналізатор спектра, байт, блок даних, відлагоджувальна програма, генератор псевдовипадкової послідовності, заводське випробування, запобіжник, ієрархічна архітектура, інсталяція, інтервал дискретизації, кодування, мегагерц, мікроампер, напрацювання на відмову, обчислювальний алгоритм, роз'єм, технічне обслуговування, утиліта, фаза, цифроаналогове перетворення, частотний резонанс.*

Частина міжгалузевих термінів має кілька значень у різних термінологіях, одне з яких реалізується в телекомунікаційній термінології, наприклад: *волокно, вузол, джерело, диск, дисципліна, діафрагма, ділянка, ємність, зависання, заголовок, захист, ім'я, інтерфейс, камера, канал, карта, ланка, магістраль, мітка, модуль, модуляція, монітор, паспорт, послаблення, протокол, стек, термінал, фільтр.*

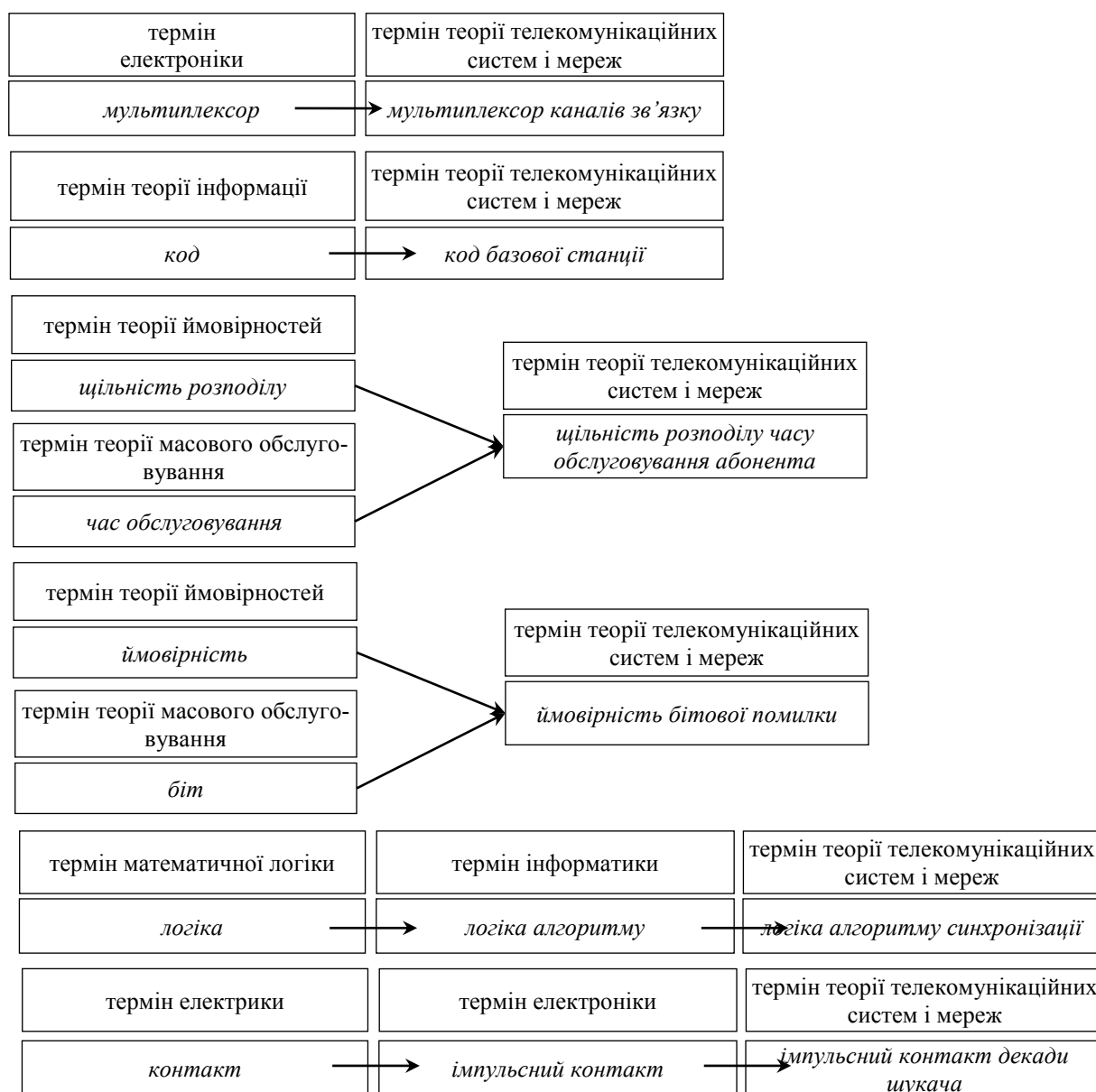

Рис. 2. Приклади утворення термінів ядра в межах телекомунікаційної термінології

Низка телекомунікаційних термінів має однакове звучання з термінами інших галузей, але різне значення, наприклад: *вага, гасіння, гніздо, директор, ключ, кожух, коліно, коло, колодязь, крок, міст, набір, пелюстка, порт, прапор, прозорість, скринька, смуга, тракт, фон, фронт, хвиля.*

Загальнонаукові та загальнотехнічні терміни використовують на позначення найбільш абстрактних понять. Ці назви розташовані здебільшого в найвіддаленіших периферійних зонах досліджуваної термінології. До таких термінів належать, наприклад: *аналіз, величина, залежність, коефіцієнт, концентрація, концепція, матриця, метод, модель, параметр, підсилення, прилад, пристрій, теорія.* Ці лексеми часто використовують як компоненти термінологічних сполук, що належать ядру термінології те-

лекомунікаційної галузі, наприклад: *величина навантаження мережі, коефіцієнт готовності комутатора, комутаційна матриця, концепція розширення транспортної мережі, метод адаптивної маршрутизації, модель взаємодії відкритих систем, теорія телетрафіка.*

Отже, структуру термінології галузі електров'язку можна подати як модель «ядро – периферія». У центрі досліджуваної системи виокремлюємо терміни ядра, науковим підґрунтям якого є теорія телекомунікаційних систем і мереж. Терміни периферії належать не лише до зазначеної теорії, а й до інших наукових дисциплін. У складі української телекомунікаційної термінології наявні міжгалузеві, загальнонаукові та загальнотехнічні терміни, що зумовлює її зв'язок з іншими терміносистемами в українській мові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорошенко С.М. Формування та розвиток української термінології нафтогазової промисловості: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Дорошенко Світлана Михайлівна. – К, 2004. – 186 с.
2. Дружб'як С.В. Фахова мова економіки в лексико-семантичній системі німецької мови / С.В. Дружб'як // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Волинь: ВНУ імені Лесі Українки, 2009. – №17. – С. 107–111.
3. Климовицкий Я.А. Некоторые методологические вопросы работы над терминологией науки и техники / Я.А. Климовицкий // Современные проблемы терминологии в науке и технике – М.: Наука, 1969. – С. 32–61.
4. Рудяков О.М. Системный опис лексико-семантической группы (ядро, периферия, «средовище») / О.М. Рудяков // Мовознавство. – 1987. – №2. – С.23–27.
5. Юшманов Н.В. Элементы международной терминологии / Н.В. Юшманов. – М.: Наука, 1968. – 47 с.

Polshchykova O. Systematic of telecommunications terminology

Abstract: In article the systematic of telecommunications terminology is considered, its signs of internal and external communications are shown. The structure of the telecommunications terminology as a model of "core – periphery" is presented. The features of terms that make up the core and peripheral zones are characterized. Examples to illustrate the specification of the meaning of terms from the periphery to the core are given.

Keywords: terminology, telecommunications industry, system communication, core, periphery

Польщикова О. Н. Системность телекоммуникационной терминологии

Аннотация: В статье рассмотрена системность телекоммуникационной терминологии, показаны ее признаки, внутренние и внешние связи. Структура телекоммуникационной терминотерминологии представлена в качестве модели «ядро – периферия». Охарактеризованы особенности терминов, составляющих ядро и периферийные зоны. Приведены примеры, иллюстрирующие конкретизацию значений терминов от периферии к ядру.

Ключевые слова: терминология, телекоммуникационная отрасль, системные связи, ядро, периферия